

DOBROCIESKI MIKOŁAJ h. Prus

(ur. 27 XII 1559 r., zm. 28 I 1608 r.)

Siedmiokrotny rektor Uniwersytetu Krakowskiego, doktor obojga praw – Mikołaj Dobrocieski wywodził się z małopolskiej rodziny szlacheckiej. Ojciec Piotr, mąż Urszuli Kąckiej herbu Jeleń, był właścicielem dwóch wsi w ówczesnym powiecie sądeckim: Dobrociesz oraz Nawsie.

Studiował na Uniwersytecie Krakowskim, począwszy od semestru zimowego 1573/1574. W 1577 r. zdobył bakalaureat sztuk wyzwolonych, w 1583 został magistrem *artium* i rozpoczął studia na Wydziale Prawa. Bardzo szybko uzyskiwał stopnie w zakresie prawa, skutkiem czego na Wydziale Filozoficznym wykładał jedynie przez niecałe dwa lata w ramach obowiązkowej docentury literaturę antyczną (m.in. Cyserona *O naturze Bogów*). Już 23 września 1584 r. jako licencjat prawa otrzymał seniorat Bursy Prawników. W lutym 1586 r. wraz z Piotrem z Górczyna i Grzegorzem Skrobkowiczem został promowany na doktora obojga praw.

Mikołaj Dobrocieski poświęcił swoją energię służbie uniwersyteckiej. W 1587 r. został wysłany przez władze uczelni do arcyksięcia Maksymiliana Habsburga z negatywną odpowiedzią na wezwanie do złożenia mu obediencji. Poruczano mu także reprezentowanie uniwersytetu w sporze z kasztelanem żarnowskim Janem Myszkowskim (synowcem bpa krak. Piotra Myszkowskiego), oskarżonym o napad na bursy i kolegia akademickie. Siedmiokrotnie wybrany na stanowisko rektora (1589/1590, 1590, 1590/1591, 1600, 1602, 1603, 1603/1604), bronił auto-

Nagrobek Mikołaja Dobrocieskiego w kaplicy Szafranców (Radziwiłłów) w katedrze wawelskiej, Kraków.
Fot. Mateusz Mataniak

nomii uniwersytetu przed próbami opanowania części katedr Wydziału Filozoficznego oraz Wydziału Teologicznego przez jezuitów, co mieli zagwarantowane na podstawie uchwały synodu piotrkowskiego z 1589 r. Spór z Towarzystwem Jezusowym, posiadającym poparcie prymasa Stanisława Karnkowskiego oraz Zygmunta III, ciągnął się jeszcze przez kilka dziesięcioleci. Zwycięstwo Dobrocieskiego było możliwe dzięki jego nieustrudzonej agitacji na rzecz uniwersytetu na dworze królewskim, w kurii, na sejmach i sejmikach proszowskich. Za jego staraniem biskup krakowski Piotr Myszkowski interweniował listownie u papieża. Henryk Barycz przypuszczał, że Dobrocieski stał także za wydaniem w 1590 r. propagowanego w kraju i za granicą kąśliwego pamfletu przeciw jezuitom *Equitis Poloni in Iesuitas actio prima*.

Dążył do powiększenia uposażenia uniwersytetu, uzyskując niejednokrotnie wsparcie ze strony biskupów krakowskich. Podczas swego ostatniego rektoratu doprowadził do uchwalenia 23 marca 1603 r. tzw. ordynacji Dobrocieskiego. Regulowała ona kwestie organizacyjne, dotyczyła także programów nauczania. Szczegółowo zostały w niej określone kompetencje władz uniwersyteckich, w tym zasady elekcji w przypadku śmierci rektora w trakcie kadencji. Ordynacja przewidywała powoływanie profesorów w wyniku konkursu, a nie zgodnie z regułą starszeństwa. Początkowo zasada ta była stosowana w katedrach nowych, w 1619 r. została rozciągnięta na cały Wydział Prawa i Wydział Filozoficzny. Dobrocieski dążył także do silniejszego powiązania profesorów z konkretnymi katedrami. Ordynacja Dobrocieskiego zawierała również regulacje dotyczące Szkół Nowodworskich.

Niestety, wprowadzony ordynacją program studiów doprowadził do skostnienia dydaktyki i badań, ponieważ zrezygnowano z elementów edukacji humanistycznej i powrócono na Wydziałach Filozoficznym i Teologicznym do scholastyki. Za podstawowe w dydaktyce uznano dzieła św. Tomasza z Akwinu (dopuszczono w ramach wyjątków wykład filozofii Dunsza Szkota). Zerwano zatem z szesnastowieczną sławą Uniwersytetu Krakowskiego, gdzie komentowano Stagirytę *modo humanistico*. Reforma ta z biegiem lat skutkowałą znaczącym spadkiem wykładów poświęconych autorom starożytnym i nowożytnym na rzecz scholastycznych.

Druki autorstwa Dobrocieskiego to przede wszystkim literatura okolicznościowa (mowa w związku z ingresem Bernarda Maciejowskiego, *Oratio ad Illustrum et Reverendum Dominum D. Bernardum Macieiovium*, 1600) i polityczna (wspomnienie *Equitis...*), a także traktat o relacji prawa państwowego i kościelnego, ogłoszony w związku z teoretyczną batalią z Piotrem Skargą o obowiązek świadczenia dziesięciny, pt. *Informacya o niektórych artykułach między duchownym a świeckim stanem* (1607, 1620, 1632). Napisał także wydane już po jego śmierci *Informacje o dziesięcinach* (1620).

Niezwykła energia Mikołaja Dobrocieskiego pozwalała mu prowadzić działalność nie tylko na niwie uniwersyteckiej, ale także podejmować zadania diecezjalne. Po rocznym subdiakonacie przyjął w 1584 r. święcenia kapłańskie i już dwa lata później uczestniczył w egzaminach dla kleryków diecezji krakowskiej. Wielokrotnie występował w funkcji prowizora zawierającego umowy z klerykami na objęcie przez

nich stanowiska wikarego, m.in. w Sieciechowicach. Był kanclerzem biskupa Jerzego Radziwiłła, rzetelnie spełniał obowiązki archiwisty kurii krakowskiej, reprezentował kapitułę krakowską na synodach i zjazdach państwowych.

Dobrocieski był uważany za dobrego pedagoga. Sam doznawszy wiele dobra od swych nauczycieli, Stanisława Sokołowskiego i Jakuba Górskiego, starał się zapewnić pomoc swoim studentom, sprawował mecenat nad poetą Stanisławem Grochowskim. Jego najwybitniejszym uczniem był prawnik Jan Fox. Dobrocieski nie szczędził majątku na cele publiczne, dla potrzebujących. Własnym sumptem odnowił kaplicę Szafranców w katedrze krakowskiej. Należy dodać, że w 1579 r. zrezygnował na rzecz krewnych z przypadającego mu majątku rodzinnego. Głównym źródłem utrzymania Dobrocieskiego były beneficja kościelne związane nie tylko z obowiązkami uniwersyteckimi. Był kaznodzieją w kościele Panny Maryi w Krakowie i penitencjarzem w katedrze krakowskiej (do 1594 r.). W 1585 r. objął prebendę w kościele św. Marii Magdaleny w Krakowie, w 1588 r. uzyskał probostwo w Luborzycy, a w 1595 r. probostwo w Sieciechowicach. Dzięki poparciu biskupa Jerzego Radziwiłła w 1594 r. został kanonikiem katedralnym krakowskim, a w 1598 – kanonikiem sandomierskim. Objął także pierwszą ministerię altarii Ofiarowania NMP w katedrze wawelskiej oraz, mimo protestów, pierwsze ministerium altarii Wszystkich Świętych w katedrze, stanowiące uposażenie kaznodziei (13 marca 1598 r.). Zapisał 600 złp na potrzeby Kolegium Prawniczego oraz 200 złp na rzecz Bursy Ubogich.

Zmarł po ośmiodniowej chorobie 28 stycznia 1608 r. w wieku 49 lat. Pochowano go w kaplicy Szafranców (Radziwiłłów) w katedrze krakowskiej. Przekonanie o jego mądrości i innych zaletach osobistych było powszechne. Podkreślał to nawet jego przeciwnik Piotr Skarga. Epitafium nagrobne ufundował egzekutor testamentu.

BJ rkps 220 k. 40v, 41v, 42v, 43v; ANP nr 251; AS 3 s. 89; Concl. Univ. nr 490, 494, 506, 522, 523, 525; Starowolski Monumenta s. 41; S. Starowski, *Setnik pisarzy polskich, albo pochwały i żywoty stu najznakomitszych pisarzy polskich*, przeł. i kom. J. Starnawski, wstęp F. Bielak, J. Starnawski, Kraków 1970, s. 214–215, 232; H. Barycz, *Geneza i autorstwo „Equitis Poloni in Iesuitas actio prima”*. Studjów nad polemiką antyjezuicką w Polsce część 1, Kraków 1934, s. 16, 61–64; Barycz Historia s. 584–586; H. Barycz, *Dobrocieski Mikołaj*, PSB, t. 5, Kraków 1939–1946, s. 242–243; Bartel Dzieje s. 176–177; J. Bąk, *Semper in Altum: z dziejów Szkół Nowodworskich*, Kraków 1976, s. 23–24; Estreicher Bibliografia 15 s. 262; HNP 6 s. 129; Z. Kozłowska-Budkowa, *Odnowienie jagiellońskie Uniwersytetu Krakowskiego* [w:] Dzieje UJ s. 72; Księgi egzaminów nr 4018, wg indeksu s. 481; Łętowski Katalog 2/2 s. 194–196; Michalewiczowie 1 nr 385 s. 212, nr 471 s. 247; Michalewiczowie 5/1 nr 27 s. 47, 5/2 nr 86 s. 6, nr 102 s. 79, nr 115 s. 112; NK 1 s. 229; E. Ozorowski, *Dobrocieski Mikołaj*, SPTK 1 s. 401–402; Pietrzyk Poczet s. 159; Rybicki Odrodzenie s. 379; Sondel Słownik UJ s. 287–288; W. Urban, *Akademia Krakowska w latach 1549–1632* [w:] Dzieje UJ s. 270, 279, 280, 292–293, 297, 299; J. Wiśniewski, *Katalog prałatów i kanoników sandomierskich od 1186 do 1926 r. tudzież sesje kapituły sandomierskiej od 1581 do 1866 r.*, Radom 1928, s. 52–53.

Maciej Mikuła